

ESENLER ŞEHİR DÜŞÜNCE MERKEZİ

Sürdürülebilir Bir Şehir İçin Kentsel Dönüşüm

ESENLER ŞEHİR DÜŞÜNCE MERKEZİ

Sürdürülebilir Bir Şehir İçin
Kentsel Dönüşüm

ISBN: 978-605-86087-8-8

Esenler Belediyesi
Şehir Düşünce Merkezi
Şehir Yayınları

Editörler
Ebru Erdönmez
Aynur Can

Redaksiyon
Abdurrahim Ayar

Tasarım - Kapak
Mehmet Ülker / Düzey Ajans

Baskı/Cilt
İlbey Matbaa
2. Matbaacılar Sitesi 3NB3
Topkapı - Zeytinburnu / İSTANBUL
0212 613 83 63

Yayın Yılı 2013

AYN
MEDYA • İLETİŞİM
www.aynmedya.com

Eserin tüm yayın hakları Esenler Belediyesi'ne aittir
Kitapta yer alan makalelerden yazarları sorumludur.

Kentsel dönüşüm Türkiye’de ve dünyada akademisyenlerin, kent plancılarının, mimarların ve yerel yöneticilerin uzun süreden beri gündeminde yer almaktadır.

Ancak kentsel dönüşüm tüm aktörleri ile birlikte akılcı politikalarla ve bütüncül bir yaklaşım içerisinde geliştirilmelidir. Bu bütüncül yaklaşımın içerisinde, sosyal yapının yerinden edilmeden, ekonomik ve fiziksel yapılanmanın iyileştirilmesi, dönüştürülmesi gerekliliği daha önceki yapılan uygulamalardan öğrenilen derslerdendir.

Bu anlamda kentsel dönüşümün başarıya ulaşabilmesi için bütüncül bir çalışma içerisinde akademisyenlerin, uygulamacıların, yerel yönetimlerin bir arada bulunabilmesi amacıyla 5-6 Kasım 2013 tarihinde Esenler Belediyesi Şehir Düşünce Merkezi tarafından “Kentsel Dönüşüm” sempozyumu düzenlenmiştir.

Bu sempozyumun çıkarımları ve raporu olarak derlenen makalelerin bir kitap olarak ortaya çıkartılmasının bundan sonra yapılacak uygulamalara ve teorik çalışmalara ışık tutacağı ve önemli metodolojik yaklaşımlar sunacağını düşünmekteyiz.

Ebru ERDÖNMEZ & Aynur CAN

Sürdürülebilir Bir Şehir İçin
Kentsel Dönüşüm

Kentsel dönüşüm, bütün aşamaları insan tarafından planlanan ve yönetilen bir uygulamadır. Her boyutuyla insanı ilgilendiren bu süreci yöneten, sahip çıkan, engelleyen ve bu sürecin sonuçlarından etkilenen de insan olduğu göz önüne alınacak olursa, kentsel dönüşüm uygulamalarının bütün yönleriyle insanla ilişkili olduğu anlaşılacaktır.

Bizler yerel yönetim idarecileri olarak kentsel dönüşüm sürecini yönetirken, mimari ve sosyolojik yapı, coğrafi ve topografik şartlar, tarihi ve kültürel birikim, inanç değerleri ve yaşam anlayışı gibi birçok faktörün göz önüne alınarak uygun çözümler üretilmesi gerektiği bilinciyle hareket etmekteyiz.

Farabî şehri bütün uzuvları eksiksiz çalışan bir vücuda benzetmektedir. Eğer bu uzuvlardan birisi kesilip atılacak olursa, vücut, fonksiyonlarından birini veya bir kaçını kaybedecektir. Kentsel dönüşüm de bu anlayışla ele alınarak sosyo-kültürel yapının olduğu gibi korunması için azami gayret gösterilmelidir.

Kentsel dönüşüm sürecimizi yönetirken işin mana ve ideale perspektif oluşturacak katkı ve çalışmaları önemsiyor; başucu kaynağı olarak kabul ediyoruz. Bu alanda gerçekleştirdiğimiz panel, sempozyum, atölye çalışmaları ve yazılı eserlerin başta yerel yöneticiler olmak üzere tüm ilgililer için büyük faydalar sağlayacağı inancındayız.

M. Tefrik Göksu
Esenler Belediye Başkanı

Sürdürülebilir Bir Şehir İçin
Kentsel Dönüşüm

İçindekiler

1.Bölüm	11
Kent Ekonomisi ve Kentsel Dönüşüm <i>Erdal Tanas Karagöl</i>	
2.Bölüm	21
Estetik Ölçütleri Aramak <i>Aynur Can</i>	
3.Bölüm	37
Kentsel Dönüşümde Taşınmaz Değerleme <i>Erol Köktürk</i>	
4. Bölüm	75
Dönüşüm ve Kentsel Koruma Hukuku <i>E. Füsun Alioğlu</i>	
5. Bölüm	89
Çarşı ve Avm <i>Köksal Alver</i>	
6. Bölüm	101
A Review of Urban Regeneration Experience in the UK <i>Yusuf Arayıcı</i>	
7. Bölüm	137
Kamusal Alan Odaklı Dönüşüm <i>Zekiye Yenen, Ebru Erdönmez, Ali Kılıç</i>	

Sürdürülebilir Bir Şehir İçin
Kentsel Dönüşüm

Estetik Ölçütleri
Aramak

Aynur Can

ESTETİK ÖLÇÜTLERİ ARAMAK

Aynur Can *

21

Giriş

Bu çalışma estetik ölçütleri aramayı, sorgulamayı amaç edinmektedir. Bu doğrultu kendi içinde engin bir kavramsal denize açılmaktadır. Estetik, etkileşim alanı kadar soyutlama düzeyi oldukça yüksek olan, doğurgan bir kavramdır. Kendisini görünür kılan medeniyet, kültür ve kent kavramlarına doğrudan bağlanır. Bu hali ile estetik, güç bir meseleyi çağırıştır.

Bu yazıda estetik kavramının açıklanmasına, kavramın kent bağlamının sorgulanmasına, İstanbul şehri üzerinden Türkiye’de kentsel dönüşüm pratiğine fayda sağlamak üzere görüş ve öneri buketinin sunulmasına gayret edilmektedir.

Güzel Üzerine Düşünme

Estetik, bilim alanında bir kavram olarak takdim edilmeden çok önce, güzel üzerine zihinsel egzersiz zemininde yol almıştır. Tarihte ilk medeniyetlerin Mezopotamya ve Mısır’da hayat bulan şehir temsillerinde, güzel, günlük hayatın doğal bir parçasıdır. Mimaride ve sanat-zanaat ayırımına henüz konu olmamış ürünlerde izlenebilen bir gerçekliktir. Ancak bilimsel alana altlık oluşturmak üzere güzel üzerine ilk tartışmalar ve kayıt altına alınma, antik Yunan medeniyeti evresindedir. Platon’a atfedilen diyaloglarda güzeli sorgulayan düşünsel egzersiz, “güzel güçtür” önermesi ile sonsuz açılır.

* Yrd. Doç. Dr. / Marmara Üniversitesi (aynurcan@marmara.edu.tr)

Düşünürken zorlu bir çözümlenmeye yokuş çıkaran güzel, yaşarken çok basit değil midir? Güzeli hissetmek kendiliğinden oluverir. Bunun için uzun uzun düşünmeye, konuşmaya, sayfalarca yazmaya da gerek yoktur üstelik. Bu his, hissediş biçimi herkeste ve her yerde aynı mıdır? Değildir kuşkusuz. İnsan yeryüzünde zamana ve mekâna tutunarak var olur. Bu varoluş kültür ve kültürel biçimler ile izlenebilirken nasıl düşünüleceğini ve hissedileceğini vaaz eden medeniyet kavramının içinden filizlenir. Böylece yeryüzü tarihinde zaman ve mekân boyutunda farklılaşan medeniyetlerin okunabildiği bir renk cümbüşü seyredilebilir. Kişilerin bilgi, birikim, duygu yoğunluklarına göre ve de ait olunan medeniyet dünyası veçhesinden güzelden alınan zevk veya tat farklılaşır. Güzele erişimde onu bir zevk olarak duyumsamada beş duyu organı işlev sunar. Dünyasındaki serüveni fani oluşuyla bitmeye mahkûm olan insan beş duyusunun penceresinden ruhunun ait olduğu âlemlere açılabilir. Orada uhrevileşen bir görme biçimi ile seyir, temaşa ve haz vardır.

Estetik

Estetik, özgür sanatlar teorisi, aşağı bilgi teorisi, güzel üzerine düşünme sanatı ve akla benzer bir yeti bilimi olarak betimlenebilmektedir. Bu tanımları nesnelleştiren temel belirleyici unsur, estetiğin duysal bilgiye dayandırılmasıdır. Baumgarten duysal (sensitive) kavramını aşağı bilgi yetisinin ortaya koyduğu tasavvurları açık ve seçik şeylerin ötesinde tasavvurlar bütünü olarak açıklamaktadır. Zihni bilginin ölçüsü açık seçik olması, ödevi ise açık ve seçik tasavvurların ilgi ve bağlılığını ve doğruluklarını araştırmasıdır. Estetik ise duysal bilginin mantığı olarak karşılık kazanmaktadır. Doğruyu düşünmenin yolları ve doğruyu istemenin yollarını araştırmak bir yana estetik, doğruyu hissetmenin yolunu yordamını bulmaya odaklanmıştır. Böylece bulanık, muğlak ve kaygan bir zemindedir. Bilimsel bilgiden bakınca görülen boyutu ile böyledir. Kendi içinden bakarak belki de başka bir tanımlamaya gidilebilecektir.

Estetik bilimi, zihni bilginin yetkinliğini hedefleyen mantığa benzer bir biçimde duyulur/duygusal bilginin yetkinliğine ulaşmak amacındadır. Estetik bilginin yetkinliği “güzellik” kavramı ile ifade edilmektedir. Yunan dilinde duyum ve duyulur algı anlamına gelen “aisthesis” ya da duyu ile algılamak anlamında “aisthanesthai” kelimesi kökeninden iz süren, felsefe bilimi olarak yapılanan estetik, kapsayıcı bir alanda duyusallık içinde oluşan güzellik olgusu ile ilgilenmektedir. (Tunalı, 1996: 11-22, Can, 2008: 346-347)

Modern estetik teorisinde özne ve nesne arasındaki estetik ilgi estetik haz kavramına yerini bırakır. Estetik hazzın veya zevkin yaşanmasında görme ve işitme duyumları öncelikli ve ayrıcalıklı bir yer edinir. Entelektüel duyular olarak da adlandırılan bu iki duyu, beden maddeselliği ile olan ilgilerinin zayıf olmasından dolayı güçlü bir etkiye sahiptir. Görme ve işitme duyumları ile insan çağrışım yolu geçmiş zamanında gezinebilir ve bunu geleceğe taşıyabilir. Çocukluğu hatıralandıran bir ses, bir şarkı dinlediğinizde o sizi çocuk zamanlarınıza götürebilir. Gördüğünüz bir renk, bir resim size deneyimlenmiş, eski duygularınızı yeniden tattırabilir. Böylece göz ve kulak penceresinden insan âleminin tarih yolculuğuna çıkılır.

Modern estetik, Kant’ın derinlikli katkısı ile kavramsal olarak geliştirilir. Zevkler ve renkler tartışır ve tartışılmalıdır. Güzel kavramı yeniden tanımlanır, yüce, trajik, komik vb. yeni kavramlar ile zenginleşir. Uzun süre bir sanat felsefesi olarak yol alan estetik, Heidegger ile birlikte aynı zamanda bir varlık soruşturması olarak anlam kazanır.

Günümüzde estetiği kent bağlamında okumayı öneren yeni yaklaşımlar belirlemektedir. Bunun arka planında dünyadaki kentleşme düzeyinin ilerleyen zaman diliminde %70'lere ulaşacağı öngörüsü ile modernitenin kenti alım-satım değeri olan bir tür metaya dönüştürmesinin payı olduğu ifade edilmektedir.

Estetiğin Kent Bağlamı

Kentler medeniyetlerin üretici güçleri olarak kabul edilmektedir. Yerleşiklik, değişim ve farklılığı bir araya getiren bu özel mekânlar, aynı zamanda üretim biçimi ve teknolojinin dönüştürdüğü, kırsal alandan belirgin biçimde farklılaşmaktadır. Konu estetik bağlamında ele alınırsa, kentler, bilim, sanat, felsefe ve hikmetin yaşatıldığı mekânlar olmuşlardır. Böylece estetik biçimlerin üretimin alanı kentlerdir. Bunda ekonomi kadar insan çeşitliliğinin payı vardır. Üretilen artı değer kentlerde kültürel ve estetik biçimlere dönüştürülmektedir.

24

Sanayi kenti, sanayi öncesi kent ile belirgin bir biçimde ayrılır. Üretim biçiminin değişimi insan unsurunu ve kenti dönüştürmüştür. Sonsuz ve doğal mekân arasında üretilen, insan eliyle inşa edilen mekân veya mimari mekân da doğal olarak değişmiştir. İhtiyaçların değişimi biçimlerin değişimini zorunlu kılmaktadır. Geleneksel şehir kodları çözülmüş ve sanayi toplumunun ihtiyaçları doğrultusunda kent yeniden düzenlenmiştir. Günümüz kent çağı (urban age) olarak anılmakta, kentsel dönüşüm adı altında kentler gerek tarihi şehir dokusu, gerek eskiyen yapıların yenilenmesi gerekse yeni yerleşim alanlarının üretilmesi açısından estetik ölçütlerin geliştirilmesi meselesi önem kazanmaktadır.

Konunun Türkiye pratiği ve İstanbul'un kendi bağlamında okunabilmesi ihtiyacı içinde kente müdahale etmede esas alınan hukuksal düzenlemeler araştırılmıştır. İstanbul'da tarihi şehir dokusunun ürettiği estetik ölçüyü müstakil ölçekli korumayı öneren 2005 tarihli "5366 Sayılı "Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanun" ile şehirde mevcut estetik ölçü ifade bulmaktadır. Bununla birlikte 2012 tarihli 6306 Sayılı "Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun" kentle ilgili düzenleme içeren diğer kanunlardan ayrıcalıklı ve üstün tutulan konumu ile kente yönelik estetik ölçütler önermektedir. Kanunun Amaç kısmını açıklayan ilk maddesinde bu ölçütler ifade edilmektedir. Şöyle ki;

“Bu kanunun amacı; afet riski altındaki alanlar ile bu alanlar dışındaki riskli yapıların bulunduğu arsa ve arazilerde, fen ve sanat norm ve standartlarına uygun, sağlıklı ve güvenli yaşama çevrelerini teşkil etmek üzere iyileştirme, tasfiye ve yenilemelere dair usul ve esasları belirlemektir” .

Kanunun rezerv yapı alanı tanımlaması ile yeni yerleşim alanı olarak kullanılmak üzere, Toplu Konut İdaresi (TOKİ)'nin veya İdarenin talebine bağlı olarak veya resen, Maliye Bakanlığı'nın uygun görüşü alınarak Çevre ve Şehircilik Bakanlığınca belirlenecek alanlardır.

Estetik Ölçütler

Kent mekân biçimsel gösteriminde seyredilen, temaşa edilen bir nesneye öznenin zihin ve gönül aynasında dönüşür. Kentlide bir akis bulan renk, ses, koku, tatlar, söylemler, konfor ve rahatlık duyguları bir anda estetik hazza yer açar. Böylece kent yeni bir anlama, kavrama, yaşama ve zevk alma nesnesi haline gelir. Kenti bu kavrayış ve yaşayış biçiminde insan ontolojik bir bütündür. Ancak bu yolu çözümlenmede kolaylık sağlayıcı ön-arka ayrımı önem kazanır. Her şeyin bir iç yüzü ve bir de dış yüzü vardır. Bu boyutlar farklı ifadelerle anlam kazanmaktadır. Şöyle ki:

- › Dış ve iç
- › Dışsal ve içsel
- › Biçimsel ve içeriksel
- › Ön yapı ve arka yapı
- › Birinci algılama ve ikinci algılama
- › Görünen ve görünmeyen
- › Maddi ve manevi
- › Fiziksel ve ruhsal
- › Mülk ve melekût olarak sayılabilir.

Böylece güzeli ifade eden kent yapısı çoklu veçhesi ile kavramaya

açılır. Bu siluet değerinin ifadesi anıtsal ölçekli yapılarla sınırlı değildir. Silueti seyre dönüşen bir kent manzarası günün saatlerinde farklı estetik temalara kapı açar. Gün doğumu ve gün batımından sonra akşamın bitişiyle gökyüzü sahnesi ay ve yıldızlarla şenlenir. Gören göz ve hisseden kalpler için estetik bir şölen yaşanabilir. Ya da bunu hiç fark etmeyen insanlar da vardır. İşte bu farkı oluşturacak, hazırlayacak estetik egzersiz üzerine düşünmek değer kazanmaktadır. Güzeli gören estetik görme biçiminin geliştirilmesi aşaması görünen ve güzellik değerinin ifadesi iç ve dış ölçütleri ortaya çıkarır. (Can, 2008: 354-356) Bu ölçütler ağırlıklı olarak pozitif bilimlerde yer alan mimarlık ve şehircilik bilim dallarının geliştirdiği alan içinden derlenmiştir. Böylece dışsal veya biçimsel ölçütler;

- › Görsel algı ve ölçek
- › Oran, orantı ve simetri
- › Uyum (ahenk), esneklik ve denge
- › Çoklukta birlik ve ekonomi
- › Doku niteliği ve çeşitliliği

olarak sayılabilir ve de çoğaltılabilir.

Bununla birlikte görünen alanda izlenen ve duygu ve düşünce boyutu ile içselleştirilebilen içsel-içeriksiz ölçütler sayılmalıdır. Bu ölçütler bir felsefe bilimi olarak ele alınan estetik felsefesi içinde geliştirilmiştir. Şöyle ki:

- › İde, tür ve tipe uygunluk
- › İşlev ve yetkinlik
- › İfade ve karakter

Kentsel mimariyi estetik kavramaya açan ve bir tür sanat felsefesine yol alan sübjektivizm güzergâhında kent bilimcilerin yaklaşımları ile bu sistematik bakış açısı bulanık halden berraklığa yol alınmıştır. Weber'in bir yandan katı bir biçimde batı kenti tanımlaması diğer yandan kentin sosyal ve psikolojik boyutunun ihmal edildiği

savunması vardır. Kent sadece matematiksel hesapların ifadesi istatistik, diyagram vb. ile kavranılmayacak kadarengin ve derin bir ormandır. Ağaçların gerçekliğinin seyrine takılan göz ormanı temaşa edemeyebilir. Chicago Okulu teorisyenleri kenti oluşturduğu yeni insan doğası üzerinden okumayı önerirler. Lynch, kentin fiziksel yapı bileşenlerini derlediği Kentin İmgesi çalışmasında yukarıda sıralanan iki boyutu bir biçimde harmanlar, sentezler ve indirgeyerek sadeleştirir. Çevresel imgeyi üç bileşene ayırarak okumayı önerir. (Lynch,2010: 1-10) Bunlar;

- › Kimlik
- › Yapı
- › Anlam bileşenleridir.

Anlam kategorisini açmakta yararlandığı imgelenebilirlik ve okunaklılık kavramlarına yer açmaktadır. Çevrenin imgesinin canlı bir şekilde tanımlanabilmesini, sağlam yapılandırılmasını ve kullanışlı bir biçimde kurulabilmesini sağlayan şeyler biçim, renk veya düzenlemedir. Nesnelerin yalnızca görme duyusuna değil, diğer duylulara da keskin ve yoğun bir biçimde verili oldukları durumlar okunaklılık kavramı ile açıklanmaktadır. Okunaklılık kadar esneklik önem kazanmaktadır. Bu çerçevede içsel anlamın ortaya çıkarılması söz konusudur.

Böylece güzel bir çevrenin bir takım özellikleri oluşur. (Lynch, 2010: 11) Bunlar;

- » Anlam ve dokunaklılık
- » Duyusal hazlar
- » Ritim
- » Uyarılar
- » Seçenekler

olarak çoğaltılabilir. Bu bağlamda insanın çevresel algısını genişletmesi ve derinleştirilmesi için uzun süreli biyolojik ve kültürel bir gelişimden geçmesinin gerekliliği hatırlatılır.

Sennett, batı kentinin köklerine antik Yunan medeniyetinin taçlandırdığı Atina'da insanların duygularını mekânda ifade edebildikleri özlemini ifade ederken Amerikan kente bir eleştiri oku yönlendirir. (Sennett, 1999: 13) Bu sorular insancıl kenti arayışın ifade biçimleridir. Şimdilerde sürdürülebilir kent sorunsalı ile ifade bulmaktadır.

Güzel Bir Çevre İçin İstanbul'dan Bakınca

28

Güzel ve güzelliği arayışta İstanbul bağlamı soru soran ve de bir açmazı tanımlayan bir mesel'e dönüşmektedir. Osmanlı medeniyetinin 16. ve 17. yüzyıllarda mimari biçime dönüştürdüğü şehrin kimlik ve karakterini temsil etmektedir. Bu haliyle estetik ölçütlerini izleyebildiğimiz güzel şehir nesnesi yazın alanına konu edilmemiştir. Yazılmayan bu güzel şehir mekânsal biçimlenmesi, tüm estetik ölçütlerinin içinden halen temaşa edilebilmektedir. Ancak şehrin postmodern tavrını ortaya koymada kültürel kökleri ile bağ kuran ve bu çağın ruhunu yakalayan biçimsel üretimler önem kazanmaktadır.

Şekil 1 Masal şehir İstanbul

Gün batımı manzarasında bu masalsı güzel şehrin gecesini Kandilli'den bakarak *Gece* adlı şiiriyle yorumlayan Yahya Kemal Be-yatlı, şehrin estetiğini darası alınmış söze dönüştürür.

*Kandilli yüzerken uykularda
Mehtabı sürükledik sulara...*

*Bir yoldu parıldayan, gümüşten
Gittik... Bahs açmadık dönüşten*

*Hülya tepeler, hayâl ağaçlar..
Durgun suda dinlenen yamaçlar...*

*Mevsim sonu öyle bir zaman ki
Gaaip bir musikiydi sanki*

*Gitmiş kaybolmuşuz uzakta
Rüyâ sona ermeden şafakta*

İstanbul diğer yönüyle Boğaziçi kıyılarında 19. yüzyıl mimarisini de-
ğişen yönetim merkezinin modernleşme deneyimi ile ürettiği biçimi
ile farklı bir okumaya konu olmaktadır. Bu alanın ardında yükselen
21. yüzyıl mimari biçimleri ise şehre yeni bir yüz getirmiştir. Yüce
kavramının içeriğini tarihi İstanbul'un masalsı karakteri ile farklı,
19. yüzyıl modernleşme tecrübesi ile farklı, 21. yüzyıl biçimlenme
tercihi ile farklı bir "yüce" olarak okumak, bu kavramı İstanbul be-
deninde çok boyutlu çalışabileceğimize işaret etmektedir.

Şekil 2 Gerçek kent İstanbul

Güzel bir çevre için gerekli koşul ve özellikleri içeren çerçevenin alt bileşenleri şöyle sıralanabilir.

- › İnsan ölçeği
- › Okunaklı olma
- › İmgelenebilir olma
- › Esneklik, ucu açık olma, sonsuza açılma
- › İçsel anlamın ortaya çıkarılması
- › Anlam ve dokunaklılık
- › Duyusal hazlarla harmanlanma
- › Kültürel kodların dışa vurumu

Sonuç

Mimarlık ve medeniyet arasında çok güçlü bir ilişki olduğu bilinci ve yaklaşımı içinde mekânın biçimlendirilmesinde yeni bir görme ihtiyacı hissedilmektedir.

Türkiye’de teori ve pratik arasındaki açıklık, Batı medeniyetinin temel kabul ve doğruları ile olumlanmış tek yönlü teorik kavrayış, Doğulu medeniyetin günümüz kentini çözümlenmede yorum değeri kazanmış kavramsal temel ve birikimden yoksun oluşu ile cılızlığı, disiplinler arası uzak mesafeler, hayatın her alanına sızmış ideolojik renk önümüzde engel ve engeller.

Sesleri ve renkleri ahenge kavuşturmak, ruhu sükûnete, zihni hikmete, toplumumuzu üzerinde uzlaşa olacak ortak bir zemine taşımak, mutabakat oluşturmak, çetin bir soru bizim için bugünlerde. Bu soruya iyi cevaplar kadar yeni ve özgün yorumlarla karşılık vermeliyiz. Ki böylece bulanıklık ve karışıklık gözden kaybolup yerini gönül aydınlığı ve zihin açıklığına bırakabilsin. Tüm bunlar için ise ihtiyacımız olan şey, hız kesmek, durmak ve şehre yeniden, yepyeni bir gözle bakmak.

Ancak görünen o ki şehri ve kendimizi deneye deneye aramaya devam edeceğiz. Uzun süren denemeler evresi önümüz.

Deneme var, yanılma yok.

Kaynakça

Beyatlı, Yahya Kemal (1992), *Kendi Gök Kubbemiz*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul.

Can, Aynur (2008), "İnsan Mekân Etkileşimi ve Kent Estetiğine Giriş", *Türkiye'de Yerel Yönetimler*, Editörler Recep Bozlağan ve Yüksel Demirkaya, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, s. 331-362.

Lynch, Kevin (2010), *Kentin İmgesi*, çev., İrem Başaran, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul.

Sennett, Richard (1999), *Gözün Vicdanı Kentin Tasarımı ve Toplumsal Yaşam*, çev., Süha Sertabiboğlu ve Can Kurultay, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.

Tunalı, İsmail (1996), *Estetik*, Remzi Kitabevi, İstanbul.